

ХРИСТІЯНСЬКИЙ ГОЛОС

УКРАЇНСЬКА ЦЕРКОВНА ГАЗЕТА • UKRAINISCHE KIRCHENZEITUNG

РІК ВИДАННЯ 73

БЕРЕЗЕНЬ • MARZ 2021 • Nr. 5 (3057)

JAHRGANG 73

ВЕЛИКИЙ ПІСТ. МОЛИТВА, ПІСТ, МИЛОСТИНЯ

Кожен молиться у різний спосіб, але найголовнішим завданням молитви є зустріч із Богом.

ВЕЛИКИЙ ПІСТ – НАША ДЕСЯТИНА БОГОВІ

Час Великого посту – це щось неймовірне. Це час, в якому ми намагаємося віддати Господеві десятку частину свого життя. Адже, як ми знаємо, у році налічується 365 днів, ми маємо практично 40 днів посту, що є десятою частиною від року. Впродовж цих 40-а днів ми намагаємося бути більше із Богом, пробуємо переглянути своє життя. Кожен із нас свідомий того, що він не живе так, як би мав жити. Таким чином, Матір-Церква дає нам цей Великий піст для того, щоб ми призупинилися.

МОЛИТВА ЯК ЗУСТРІЧ ІЗ БОГОМ

У Великому пості ми вказуємо на три речі, які є основними: молитва, піст і милостиня. Молитва – це те, що нам дає нагоду бути з Богом. Кожен молиться у різний спосіб, але найголовнішим завданням молитви є зустріч із Богом. У нашому народі кажуть: «З ким поведешся, того й наберешся», тому зустрівшись із Богом, ми від Нього набираємося того, що є у Бога божественного, тобто перемінюємося, стаємо іншими. Отож, коли ця зустріч із Богом дійсно відбувається у молитві, ми не можемо бути тими ж самими і неминуче змінюємося. Тому Церква закликає до більш зосередженої та продовженої особистої та спільнотної молитви. Церковні богослуження також змінюються та стають довшими, міняють свій характер на більш покаятний, щоб людина роздумала над собою та своїм життям. Отже, час посту – це особливий час для молитви.

ВІДВ'ЯЗАТИСЯ ВІД МАЛЕНЬКИХ РЕЧЕЙ ЧЕРЕЗ ПІСТ

Піст. Коли ми говоримо про піст, то доволі часто думаємо, що це обмеження себе від тих чи інших страв. У певній мірі, це правда: адже не є грішним споживати ковбасу в певний час, натомість, Церква каже уни-

кати м'ясних страв в інший час. Це зроблено для того, щоб ми навчилися себе стримувати від чогось. Однак, важливіше придивитися до себе самого та визначити те, від чого ми залишаємося залежними. Адже піст виконує ту ж саму функцію, що і молитва: молитва дає нам нагоду бути із Богом, а піст усуває те, що нам не дозволяє із Ним бути, те, від чого ми є залежними.

Придивімося до нашого життя: кожен із нас має багато залежностей. У розповіді про Гулівера та ліліпутів, головний герой потрапляє у країну ліліпутів, де його волосся ліліпути зв'язують маленькими частинами за ниточки і він не може поворушитися. Також і нам видається, що ми не чинимо великих гріхів, однак, ми як той Гулівер прив'язані цими маленькими речами. Тому, час посту – це час відв'язувати себе та обмежувати у тому чи іншому. Подумаймо, що кожен із нас є чимось прив'язаний, кожному із нас від чогось треба посту.

У БОЗІ – ЧЕРЕЗ МИЛОСТИНЮ

І останньою є милостиня. Милостиня дає нам нагоду позбутися тих чи інших речей, до яких ми часто маємо прив'язання. Милостиня дозволяє нам не бути лише в парадигмі тих чи інших речей, якими ми володіємо. Загалом милостиня виводить нас в іншу парадигму буття. Зокрема, в монашому житті є обіт убожества. Убожество – це не лише бідна людина. Убожество означає «у Бозі», тобто людина, яка перебуває в Бозі. Тому, коли ми роздаємо милостиню, ми остаточно роздаємо те, що нам не дає бути із Господом, те, що ми посідаємо та чим володіємо. Іван Золотоустий каже, що не існує багатих або бідних, а є лише ті, кому Бог дав, та ті, які потребують. Кожному із нас Бог щось дав, тому кожен може зробити милостиню якимись добрими, грошима чи речами.

Інколи можемо здійснити милостиню добрим словом, коли поговоримо із кимось в період Великого посту, приділимо свою увагу. Коли ж не можемо її здійснити ділом чи словом, то можемо її виконати першим, про що ми сьогодні говорили, тобто молитвою.

Отож, звернімо увагу в період Великого посту на самого себе. Звернімо увагу на нашу молитву, на наш піст і на нашу милостиню.

Владика Венедикт Алексійчук.
Подано за: [інтернетсторінка Чиказької єпархії святого Миколая Чудотворця УГКЦ](#)

Піст як спілкування	Стор. 2
Молитва Андрея Шептицького перед Великим постом	Стор. 2
В УКУ відновив роботу дослідницький Центр Закерзоння	Стор. 3
Роботи Ніла Хасевича доступні онлайн	Стор. 4
Привітання «Слава Ісусу Христу!»	Стор. 5
Короткі	Стор. 5
Перше слово	Стор. 7
Реакція раннях християн на поширення епідемії	Стор. 7
Провалля (притча)	Стор. 11
Гурово-Ілавецьке. Юрій Новосільський	Стор. 12
У новій «холодній війні» Україна опинилася по інший бік барикад	Стор. 13
Ступити на дорогу братерства (10)	Стор. 14
Пам'яті Віри Гайдамахи (Лавриненко)	Стор. 15
Пам'яті Богдана Качора	Стор. 16
Шевченко понад часом	Стор. 16

ПІСТ ЯК СПІЛКУВАННЯ

Мене запросив чоловік до ресторану, в Австрії, в місті Грац. Мене туди запросили австріяки, але той наш українець, який там був (дуже гарна людина), хотів щось для мене зробити. І запросив мене до такого досить, скажім, респектабельного ресторану.

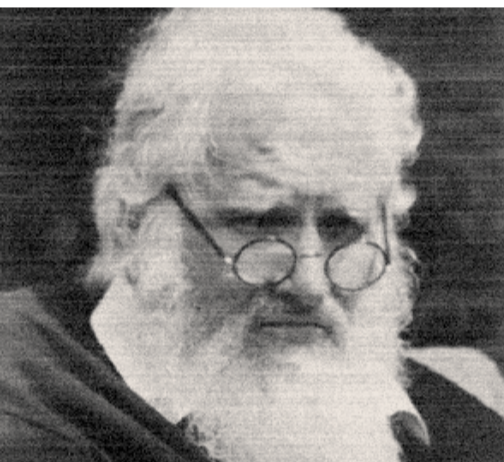
Я дуже швидко зорієнтувався, що той ресторан був далеко понад його можливості, щоб він міг заплатити за добру вечерю. А була п'ятниця. Я подивився на список страв – но, п'ятниця, випадало би рибу їсти, але я зорієнтувався, що риба, вечеря з рибою коштує щонайменше два рази стільки, скільки з м'яса. То означало, що я був би його фінансово завалив. І я просто з мосту замовив добру віденську котлету, зі смаком її з'їв, бо я не хотів йому зробити великої прикрости.

Бачите, бувають такі моменти... Ви знаєте, ті старці, що жили в єгипетській пустині, їхні життєві розв'язки зібрані в такій книзі, що називається «Апостегмата» – висказання старців. Вона там багато має дуже практичних вказівок.

Для приміру. Коли до тебе приходять гість, а ти постановив собі постити. Лиши піст, приймай гостя і не дай йому відчуття, що він їсть, а ти постиш, бо йому це буде прикро. Їж разом з ним, щоб не робити другій людині прикрости.

Розповідь Блаженнішого Любомира Гузара звернена до учасників зустрічі «Мужність свідчити віру в сучасному світі», УКУ, 17.04.2013 р. Подано за відеозаписом на каналі YouTube

МОЛИТВА АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО ПЕРЕД ВЕЛИКИМ ПОСТОМ

Христе, наймиліший наш Спасителю! Свята Твоя Церква, що Твоїм Іменням веде нас дорогами дочасного, не раз тяжкого і прикрого життя у вічне спасіння, каже нам у цих місяцях, що передують весні, готуватися постом до світлого святкування празника Твого славного Воскресення.

У цьому часі Великого Посту забороняє вона радісні забави, танці, веселі музики та наказує угамовувати тілесні пристрасті через утримання від м'ясних, а навіть і молочних страв, за приписами кожного краю чи Церкви.

У наказі Церкви пізнаємо волю Твою, Спасителю наш, тому як добрі слухняні діти піддаємося і цим, і всім іншим наказам і законам найдорожчої нашої Матері – святої вселенської Церкви, і хочемо в цьому часі щиро повинуватися законів святого Великого Посту.

А Ти, наймиліший, найдорожчий наш Спасителю, Учителю, Провіднику, що з любови для нас пролив свою кров на хресті задля нашого спасіння, дай нам у цьому святому часі зрозуміти потребу, обов'язковість оцих християнських чеснот: чесноти любови й послуху Церкві, вірного виконання накладених нею обов'язків повстримности й посту, чесноти готування своєї душі до майбутнього ясного празника пасхальною Сповіддю і святим пасхальним Причастям.

У Сповіді очистиш нас від усіх наших гріхів, а в Пресвятій Євхаристії прийдеши до нас, оселишся у наших серцях. Світлом Твоїм просвітиш темряву наших душ, силою Своєю зміцниш слабості нашої людської природи. Своєю наукою і пресвятою благодаттю спрямуєш нас на дороги християнської праведности, що ведуть до неба. Як же Тебе зустрінемо, чим привітаємо, як приймемо, як дякуватимемо за всі Твої дари?

Ти з високого неба Всевишній Сотворитель вселенної,

Предвічне Слово Боже і правдивий Бог, Цар царюючих і Пан пануючих, Ти, що сотворив світ і рядиш цілим світом, що пануєш над ангельськими і архангельськими хорами. Ти, котрому служить ціла вселенна, якого слухають усі сотворіння на небі й на землі. Ти з любови до нас хотів зійти з неба на землю, применшити й понизити себе, приймаючи нашу людську природу. Ти, Вседержителю Боже, приходиш до нас у тій людській природі й у Пресвятій Євхаристії приносиш нам жертву Свого Найсвятішого Тіла й Своєї Найсвятішої Крови. Що ж віддамо Тобі з вдячності за такі дари? Ось будемо Тебе бодай в маленькій частині наслідувати: як Ти з любови до нас приніс жертву зі Свого життя, так і ми з любови до Тебе принесемо жертву з нашого життя.

Не хочеш нашої смерті, але хочеш, щоб ми були кожної хвилини готові хоч би й на смерть, щоб прославити Твого Небесного Отця в наших ділах і спричинитися до добра і спасення наших ближніх.

У святому пасхальному Причасті принесемо Тобі оцю жертву: намір серця й бажання душі жити і вмирати в любові до ближніх, – в любові до нашого народу.

З любови до Тебе та до ближніх хочемо віддати життя на працю, на труди, а як така буде Твоя воля, – і на смерть. А Ти, Христе Спасителю, приймай цю нашу волю, поблагослови нашу жертву й дай витримати у святих постановах до смерті. Амінь.

Подано за: «Благовіст»

В УКУ ВІДНОВИВ РОБОТУ ДОСЛІДНИЦЬКИЙ ЦЕНТР ЗАКЕРЗОННЯ

1 лютого в УКУ відновив роботу Центр дослідження українсько-польсько-словацького пограниччя. Його метою є опікуватися не лише історичними дослідженнями, а й комунікувати та співпрацювати з українцями Закерзоння. Результати праці, за словами, співтворців центру, не обмежуватимуться вузьким колом науковців, а будуть спрямовані на широкий загал.

Зараз команда Центру складається з трьох осіб: Віталія Ляски, Івана Сприня та Юрія Пуківського, які більше 6-ти років працюють разом у науково-дослідницькому історичному проєкті «Локальна історія». На початках вони досліджували історію містечок, сіл Галичини, Волині і земель т. зв. Закерзоння. Між тим, вдалося записати багато відеоінтерв'ю очевидців Другої світової війни, жертв нацистського та комуністичного тоталітарних режимів зі Львівської, Івано-Франківської, Тернопільської областей. Дослідникам також траплялися свідчення людей, які були депортовані з українських етнічних земель.

Наприкінці 2018 вийшов перший в Україні історичний науково-популярний журнал «Локальна історія», до якого ввійшли зібрані історії людей. «Нам вдалося назбирати понад 5 тисяч свідчень із цілої України, більшість – з Галичини. Серед того матеріалу є понад 200 свідчень переселенців з території Закерзоння», – каже науковий співробітник центру Юрій Пуківський.

Термін «діаспора» часто асоціюється лише з Північною Америкою, бо ми не уявляємо українців, які мешкають деінде.

Розпочати спільну працю з УКУ дослідники вирішили з огляду на те, що тривалий час університет у своїх дослідженнях йшов паралельно з ними. «В УКУ також записували усні історичні свідчення. Свого часу велику ділянку опрацював отець-ректор Богдан Прах. Він наприкінці 1980–90-х років опрацював і описав доли чи не всіх греко-католицьких священників Перемиської єпархії та Апостольської адміністрації Лемківщини. В цій темі для двох сторін важлива історія знизу – про простих людей і місця, на основі яких ми можемо далі вибудовувати макроісторію. Тому ми подумали, чому б не об'єднати зусилля?», – розповідає керівник центру Віталій Ляска.

Тема Закерзоння об'єднала трьох дослідників не лише через наукові інтереси, а й через бажання поширювати її для широкого загалу та особисту родинну історію. «Мій прадідусь був переселенцем з Холмщини. Територія, звідки походять мої предки – західна Сокальщина, люди, які жили там, також були переселені у ході післявоєнних домовленостей між Польщею і Радянським Союзом. До 1951 року ці землі перебували в складі Польщі, звідки моя бабуся. Тому ця тема близька мені не лише як досліднику», – ділиться науковий співробітник центру Юрій Пуківський.

Вивчати певну віху в українській історії крізь призму особистих сторінок людських долі – нелегко. Щоб охопити якомога ширший загал дослідники працюють одразу

Іван Спринь, керівник проєктів і програм Центру дослідження українсько-польсько-словацького пограниччя. ►

в кількох напрямках: науковому, культурному та комунікаційному. Кожна зі сфер по-своєму важлива, адже це допомагає не лише популяризувати тему, а й об'єднувати українців, які проживають в Польщі, Словаччині чи на півночі Румунії.

«Ми хочемо знайомити людей з культурою тих земель, де проживають зараз українці, їхнім багатим фольклором та історіями, які намагаємось зберегти. За межами Батьківщини ці люди продовжують розвивати свою культуру, мову, виховують дітей в українському дусі, всупереч обставинам. Саме тому ми докладемо багато зусиль, щоб тема України поза Україною зазвучала по-новому і цей голос почули», – додає керівник проєктів і програм центру Іван Спринь.

Створення Центру є важливим кроком з огляду на сучасну державну політику України, переконаний Віталій Ляска: «На жаль, у дослідженнях ми дуже часто обмежуємось лише державними кордонами, забуваючи про українців, які живуть у Словаччині, Румунії, Польщі, Парагваї, Аргентині... Зрештою, й для нас термін "діаспора" часто асоціюється лише з Північною Америкою, бо ми не уявляємо українців, які мешкають деінде. Тому вкрай важливо провадити мудру гуманітарну політику, аби зберегти ті рештки "українськості", що опинилися поза межами держави. Тому завдання Центру УКУ до певної міри є рятівничим».

На найближчий рік у Центрі дослідження українсько-польсько-словацького пограниччя планують створити цифрову мапу з усноїсторичними свідченнями, візуальними джерелами, які нагромадили дослідники за час праці у «Локальній історії», студенти УКУ та Інститут історії Церкви УКУ.

Як платформу для розміщення мапи буде створено окремий сайт. Дослідники планують, що він складатиметься з двох частин. В історичній – будуть зібрані матеріали про минуле, зокрема мапа, яка дозволить пізнати територію Закерзоння географічно і хронологічно. Другою частиною, за задумом авторів, стане ресурсний центр для всіх людей, які мешкають поза межами України. Тут оновлюватиметься новинна стрічка й анонси подій. Таким чином сайт розглядають як власний інформаційний простір українців Польщі, а в перспективі й інших держав. Згодом до його наповнення залучать і самих читачів, завдяки комунікації і співпраці. Однак поки, на початковому етапі діяльності, основним завданням дослідників є створення ядра, довкола якого можливе розширення.

Діана Мотрук, УКУ

РОБОТИ НІЛА ХАСЕВИЧА ДОСТУПНІ ОНЛАЙН

Дереворит «Що привозять в Україну з Росії». Зображено валку з переліком речей, що їх отримують українці від росіян: «Кагановичі», «Кати», «Короста і Сифіліс», «Кайдани», «Нужда», «Накази».

47 робіт головного художника Української повстанської армії виклали у вільний доступ на сайті Електронного архіву Українського визвольного руху.

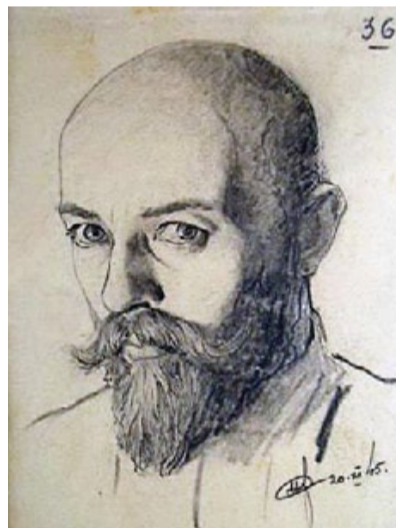
У 1930-х роках дереворити Хасевича виставляли у престижних мистецьких салонах Львова, Праги, Берліна, Чикаго, Лос-Анджелеса. Митець був відзначений на Другій Міжнародній виставці дереворитів у Варшаві. За життя художника відбулося 35 виставок.

Попри міжнародне визнання і той факт, що митець ще у юнацтві втратив ногу, у 1943 році він йде у підпілля. Ніл Хасевич стає головним графічним дизайнером для інформаційних матеріалів УПА. Створює гравюри, проекти нагород, зокрема Хреста Бойової Заслуги – найвищої нагороди УПА.

Хасевичу також належать зображення на бофонах – повстанських грошах. У підпіллі художник працює з учнями – дослідникам сьогодні відомі їхні псевда: «Свирид», «Артем» та «Мирон». Уся робота відбувається у криївках під землею, без належних для художньої праці умов.

«В опублікованій нами колекції є багато карикатур і шаржів, створених Хасевичем та його учнями "на злобу радянського дня", – говорить координатор Е-архіву Денис Пасічник. — Після війни роботи Ніла Хасевича серед інших матеріалів про рух опору проти радянської влади потрапили до делегатів Генеральної Асамблеї ООН. Через це Москва пильно стежила за операцією по його вбивству, яку їм вдалося виконати аж в 1952-му році».

Хасевич Ніл Антонович – український художник, активний громадський діяч, член українського визвольного руху. У підпіллі мав псевда «Бей», «Джміль», «Зот», «Іван-2», «Левко», «333», «Старий».

Ніл Хасевич, автопортрет
С-на: Вікіпедія

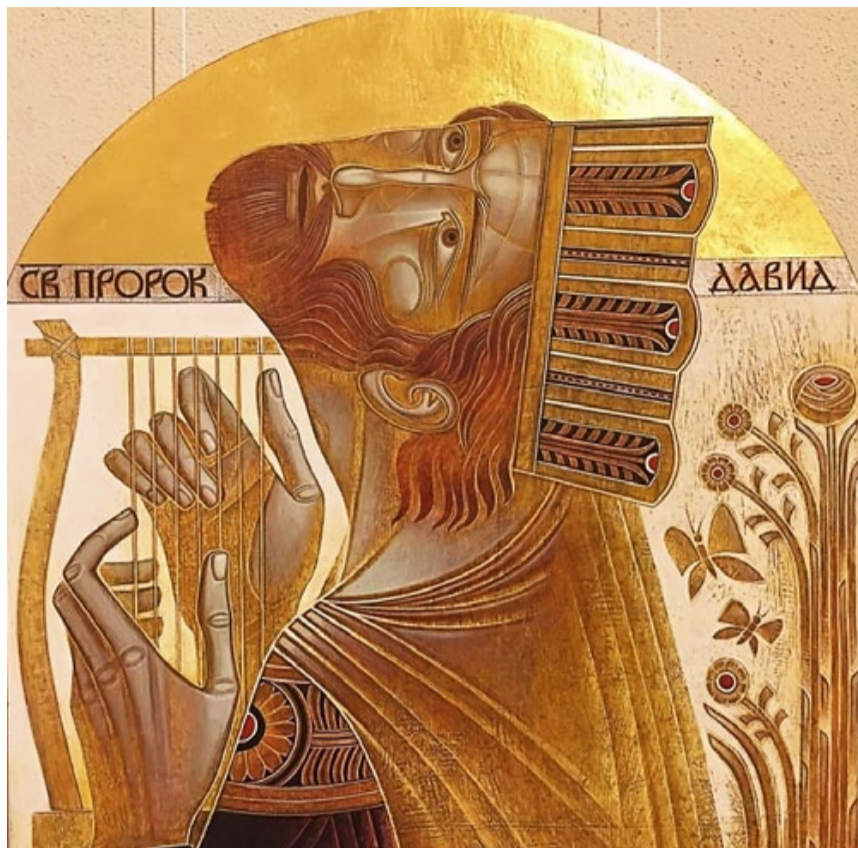
Народився 25 листопада 1905 року у селі Дюксин Костопільського району, Рівненської області. У юнацтві втратив ногу (потрапив під потяг). Вищу освіту здобув у Варшавській академії прикладних мистецтв. До ОУН Ніл Хасевич вступив у 1930-х рр, а до лав збройного підпілля вступив навесні 1943 р. Редактор журналів ОУН та УПА: «До зброї», «Український

перець», «Хрін» та інших. Був керівником графічної ланки крайового проводу ОУН на ПЗУЗ, член УГВР.

За свою працю відзначений найвищими повстанськими нагородами: Бронзовим хрестом заслуги, Срібним хрестом заслуги, Золотим хрестом заслуги та медаллю «За боротьбу в особливо важких умовах». Митець загинув в оточеній чекістами криївці (застрелився, щоб живим не потрапити в руки ворога).

Електронний архів (avr.org.ua) – сервіс відкритого онлайн доступу до повнотекстових копій архівних матеріалів. Втілюється Центром досліджень визвольного руху. Тут у вільному доступі та у високій якості публікуються документи про український визвольний рух, матеріали з архівів КГБ та інші тематичні колекції, присвячені історії ХХ століття. Зараз на сайті вже більше 25 тисяч оцифрованих архівних документів, доступних для завантаження.

«Історична правда»

Люба Яцків, «Святий пророк Давид»

ПРИВІТАННЯ «СЛАВА ІСУСУ ХРИСТУ!»

В Україні, коли зустрінуться знайомі в місті, на базарі, в парку чи супермаркеті, то кажуть один до одного: «Привіт». Що означає це привітання – це вираз дружніх почуттів і добрих побажань. А яке походження цього слова?

У старі часи слов'яни, коли йшли в гості один до одного, несли три гілочки: дубову, як побажання міцності духа, березову – побажання здоров'я і соснову чи ялинкову – побажання дарів та багатства. І цей подарунок вони називали «приветвієм», яке з часом трансформувалося в «приветствіє», а згодом і в «привет», яке зукраїнізувалося в «привіт».

Суперове привітання – «привіт», але й продовжіть християнську традицію наших предків, вживаючи святкове привітання, коли ви в церкві або спілкуєтесь із священником.

Та ось до незнайомих людей чи старших в Україні не прийнято казати «привіт», а вживають праісторичні, дохристиянські привітання: «добрий ранок, день, чи вечір». В Західній Україні, а тепер щораз частіше зустрічається і в центральній – церковне привітання «Слава Ісусу Христу!».

Продовження на 6 стор. ▾

Євангелізаційний проєкт #ЗА_ПОСТИ

Щоденно впродовж перших трьох тижнів Великого посту слухайте науки від отців-блогерів, що душпастирюють у соціальних мережах. Після онлайн-реколекцій молоді матиме змогу взяти участь у реколекціях офлайн-формату в Патріаршому Домі у Львові та в реколекційних центрах своїх єпархій. Відеокатехизи з'являтимуться щоденно на інтернет ресурсах «ДивенСвіт», «Живого ТВ», та в профілях соціальних мереж реколектантів: заступника голови Патріаршої комісії у справах молоді УГКЦ отця **Романа Демуша, отця Тараса Бровді, Падре Сержа**. «Сподіваємося, наша ініціатива, за участю популярних серед молоді духівників-блогерів, стане цінною пропозицією «однорідної» та якісної духовної формації і доступною для всіх. Віримо, що такі наші онлайн-реколекції, які є також відповіддю на виклики пов'язані з пандемією – сприятимуть атмосфері творення Єдиного Молодіжного Простору глобальної УГКЦ у його духовному вимірі,» – каже голова Патріаршої Комісії у справах Молоді УГКЦ отець Ростислав Пендюк. (ДивенСвіт)

БЕНЕДИКТ XVI: НЕМАЄ ДВОХ ПАП

Зречення з понтифікату, що набрало чинності вісім років тому, було «важким рішенням», але прийнятим «у повній свідомості», за яке він ніколи не кається. Вислужений Папа Бенедикт XVI ще раз, хоч вже ледь чутним голосом, повторив те, про що неодноразово говорив, спростовуючи «дещо фанатичних друзів», які не перестають вбачати «теорії змови» за рішенням залишити катедру святого Петра з причини старості. На цьому він наголосив у своєму інтерв'ю для італійського часопису «Corriere della Sera». «Це було важке рішення, але я прийняв його в повній свідомості і вважаю, що вчинив правильно. Деякі мої дещо "фанатичні" друзі досі розгнівані, вони не захотіли погодитися з моїм рішенням. Маю на увазі теорії змови, що слідували за ним: хтось каже, що це через скандал Vatileaks, хтось говорить про змову ґей-лобі, хтось – про справу лефевристського консервативного богослова Річарда Вільямсона. Вони не хочуть повірити в усвідомлене рішення. Але моє сумління в порядку». (Новини Ватикану)

TK Media

ДО 75-ИХ РОКОВИН ЛЬВІВСЬКОГО ПСЕВДОСОБОРУ

8–10 березня 1946 р. органи безпеки ССРСР організували у Львові т. зв. «собор» з членів ініціативної групи, на якому дві третини учасників становили агенти НКГБ і який оголосив про скасування Берестейської унії 1596 р., розрив з Ватиканом і «возз'єднання» з РПЦ. Не визнаний ані Ватиканом, ані ув'язненими ще в 1945 році єпископами УГКЦ, ані значною частиною духовенства, Львівський псевдособор ознаменував початок насильної ліквідації, життя у підпіллі і більш ніж сорокарічної боротьби греко-католиків за відродження своєї Церкви. Цього року виповнюється 75-ті роковини цих драматичних подій. З цього приводу в УГКЦ проводитимуть різноманітні заходи. «Згадуємо дуже болючу подію в історії нашої Церкви ХХ століття: її насильницьку ліквідацію, коли сталінський режим за допомогою зоркестрованої події задекларував, що наша Церква "самоліквідувалася"». Ця історія до сьогодні має різні інтерпретації і не повністю досліджена», – сказав у коментарі для Департаменту інформації Блаженніший Святослав. (Департамент інформації УГКЦ)

У 2021 році минає 75 років з часу проведення

Львівського псевдособору 1946 року

ПРИВІТАННЯ «СЛАВА ІСУСУ ХРИСТУ!»

▼ Продовження. Початок на 5 стор.

Минулої неділі на моє привітання «Слава Ісусу Христу!», юнак, який приходить до нашої церкви, запитав мене: «А звідки ви знаєте, що Бог хоче, щоб Його славили?». Власне, він дав мені поштовх для сьогоднішнього розважання. Спочатку перенесемося до стародавнього Риму.

У римлян був розвинутий культ імператора, якого вони вважали за Бога. «Аве Цезар!» – «Слава Цезару!» Ви знаєте, римляни володіли живим і сильним релігійним розумом. Поклонялися імператору не як пану («dominus»), не як голові сім'ї («paterfamilias»), не як патрону, а як живому божеству. Таке поклоніння підносило їх на рівень, коли вони не були «клієнтами», а були учасниками «жертвника живого бога», яким вважали цезара. Вони не лестили і не догоджали, не прихилилися перед його генієм, вони не бажали бути його підвладними, вони просто поклонялися і славили свого бога – імператора, залишаючись свободними громадянами Риму.

А тепер вернемося до запитання юнака, чи хоче Бог, щоб Його славили? **Перша згадка про прославу Бога впала з уст Лії в книзі Буття 29:35:** «Завагітніла вона ще, і сина породила, і сказала: Тим разом я буду хвалити Господа!». Рівно ж, треба пам'ятати, що одним із завдань, а часто і єдиним, у левітів було славлення Бога.

В Біблії найбільше прославляє Бога цар Давид у своїх псалмах. Він жив приблизно тисячу років перед різдвом Ісуса. Ось кілька прикладів. Псалми: 67 – «Хай Тебе вихваляють народи, о Боже, хай славлять Тебе всі народи!»; **148:7–13** – «Хваліть Господа... земні царі й всі народи, князі та всі судді землі, юнаки та дівчиці, старі разом із дітьми, нехай усі хвалять Господнє ім'я»; **150:6** – «Все, що дихає, хай Господа хвалить! Алилуя!». Ми віримо, що Біблія написана під натхненням Божим, тоді хто надихнув Давида стільки раз славити Бога? Висновок напрошується сам собою.

Юдеї чекали на Месію. Ісус Христос – це той очікуваний месія, живий Бог, який є навіки, як пише апостол Павло до євреїв. І ми, українці, Його слаavimo, запозичивши це привітання у рицарів середньовіччя. Вони віталися «Laudetur Jesus Christus».

Суперове привітання – «привіт», але й продовжить християнську традицію наших предків, вживаючи святкове привітання, коли ви в церкві або спілкуєтесь із священником. І пам'ятайте, ніхто із баварців не стидається привітання «Grüß Gott». Амінь.

Для «ХГ» о. Роман Лірка

«НЕ БОЮСЯ СМЕРТІ»

Я не боюся смерті та чекатиму на неї в Римі: такими думками Папа Франциск поділився з журналістом і лікарем Нельсоном Кастро. Два роки тому, 16 лютого 2019 року, він спілкувався зі Святішим Отцем, взявши інтерв'ю для написання своєї книги, присвяченої темі здоров'я Римських Єпископів. 27 лютого 2021 р. це інтерв'ю опублікував аргентинський щоденний часопис «La Nación». Наприкінці інтерв'ю журналіст запитав Папу, чи той думає про смерть. «Так», – відповів він. А чи боїться: «Ні, зовсім ні». А як собі уявляє свою смерть? «Як Папа, діючий або на спочинку. І в Римі. Я не повернуся до Аргентини». (Новини Ватикану)

ПАПА: ПОСТИТИ ВІД ПУСТОСЛІВ'Я

Перед тим, як попрощатися з вірними, які опівдні 28 лютого 2021 р. зібралися на площі Святого Петра у Ватикані, щоби помолитися разом з ним до Пресвятої Богородиці та отримати його благословення, Папа Франциск скерував до них кілька слів заохочення: «Бажаю всім доброї мандрівки через цей період Чотиридесятниці та раджу вам один піст: такий піст, через який не голодуватимете. Попостити від пліток та від лихослів'я. Це особливий спосіб: протягом цього Великого Посту не обмовлятиму інших, не пустословитиму. І це можемо зробити всі ми. Це дуже гарний піст. І не забувайте, що корисним буде також кожного дня прочитати уривок з Євангелії: носити маленьку Євангелію в кишені, в торбинці, і відкривати, коли є така можливість, будь-який уривок. Це допоможе відчинити серце для Господа». (Новини Ватикану)

DEUTSCHE WELLE ВІДНОВЛЮЄ МОВЛЕННЯ УГОРСЬКОЮ МОВОЮ

Німецька телерадіокомпанія міжнародного мовлення Deutsche Welle відроджує свою угорську службу. Таким чином компанія, яка в роки «холодної війни» мовила для народів соціалістичного табору, відреагувала на погіршення становища вільної преси в країні під владою прем'єр-міністра Віктора Орбана і його партії FIDESZ. Партія FIDESZ править в Угорщині майже 11 років, за цей час влада і близькі до неї особи взяли під контроль більшу частину преси в країні. До речі, аналогічне рішення про відновлення трансляцій угорською мовою нещодавно ухвалила й фінансована Конгресом США радіостанція Radio Free Europe. (Збруч)

350 МЛН ПЕРЕГЛЯДІВ НА YOUTUBE

Україномовна пісня вперше отримала 350 млн переглядів на відеохостингу YouTube, що є абсолютним рекордом для україномовного сегмента сервісу. Піснею-рекордсменкою стала робота української групи Kazka «Плакала». Від моменту завантаження, 25 вересня 2018 року, її переглянули понад 360 млн разів, пісня потрапила у список 100 найкращих кліпів на YouTube. За словами автора слів Сергія Локшина, «"Плакала" [...] це історія двох дівчат, зовсім юної і молоді мами, які переживають розставання з коханими, які не виправдали їх надій. Це призвело до нестримних сліз розчарування, проте, коли сльози висохли, дівчата твердо вирішили почати все спочатку. І день засяяв новим змістом, фіалка розцвіла, хеппі-енд». Продюсер гурту Юрій Нікітін відмітив, що це перший випадок в історії української музики, коли пісня українською мовою викликає такий резонанс у світі. (kozakorium.com)

ПЕРШЕ СЛОВО

Преосвященному Владиці Петрові Крикові, Всесвітлішим, Всечесним Отцям, Преподобному монашеству, Дорогим у Христі вірним мирянам Апостольського екзархату для українців візантійського обряду у Німеччині та в Скандинавії. Слава Ісусу Христу!

ДОРОГІ У ХРИСТІ!

Отримавши вістку з Апостольської Столиці про призначення мене Апостольським Екзархом для українців візантійського обряду у Німеччині та в Скандинавії, чую у серці відгомін слів церковної молитви, якою ми молимося на Вечірні у четвер: «Допомога моя від Господа, що створив небо і землю». Ці слова з Псалма 120 наповнюють мене спокоєм і довірою до Господа, Який покликав до життя цей Екзархат і Який надалі провадитиме усіх нас спільною дорогою молитви і служіння. Від першої миті мого призначення підношу свої очі до Господа у молитві за наш Екзархат, а до вас усіх сьогодні прагну скерувати свої перші слова сердечно-го привіту та щирої любові.

Дякую Богові за кожного і кожну з Вас. Дякую передовсім нашому вислуженому Екзархові Преосвященному Владиці Петрові Крикові за те, що впродовж багатьох років з великою ревністю і посвятою провадив

С-на: Синод єпископів УГКЦ ▲

наш Екзархат, а тепер, як Апостольський Адміністратор, допоможе перейти цей перехідний період аж до входження в служіння свого наступника. Дякую отцям-душпастирям, Сестрам-монахиням, представникам наукових, культурних і громадських осередків, та усім вам, мої любі у Христі вірні-миряни, бо з волі Божої разом з вами творитиму відтепер єдину Божу родину нашого Екзархату у Німеччині і Скандинавії.

Поки буду полагоджувати усі необхідні формальні справи, пов'язані з переїздом до осідку у Мюнхені, буду вдячний за можливість бодай за допомогою сучасних засобів комунікації у найближчому часі зустрітися з Отцями-душпастирями та з великою радістю і нетерпінням чекаю на особисту зустріч з усі-

ма вами, бо, як казав св. апостол Павло, «прагну вас бачити, щоб поділитися з вами яким-небудь духовним даром, щоб вас зміцнити, тобто підбадьоритись разом, між вами, спільною вірою, вашою і моєю» (Рим. 1, 11–12).

Прохаючи Вас про молитви за мене та за моє нове служіння, яке Святійший Отець Франциск та Отець і Глава нашої Церкви Блаженніший Святослав разом з Синодом Єпископів УГКЦ довіряють мені через це призначення, віддаю усіх Вас під Покров Пресвятої Богородиці та вимолюю для вас у Господа повсякчасного та щедрого благословення.

† Богдан Дзюрах, Київ, 18 лютого 2021 року Божого

ХТ

РЕАКЦІЯ РАННІХ ХРИСТІЯН НА ПОШИРЕННЯ ЕПІДЕМІЇ

Пропонуємо вашій увазі доповідь диякона Олександра Кащука про відповідь перших християнських спільнот на тогочасні епідемії та поширення хвороб.

Церква ранніх християн намагалася зайняти активну позицію у суспільному житті мірою своїх скромних можливостей, адже була малочисельною і переслідуваною. Особливо позиція Церкви проявлялася в тих обставинах, які від людей вимагали самопожертви задля ближнього: війни, природні катаклізми, соціальна несправедливість і епідемії. В нашій

довіді ми коротко розглянемо реакцію ранніх християн на появу і поширення епідемії.

Слово «епідемія» походить від грецького *epidemos*, що означає «поширений у народі» і вказує на масову захворюваність населення, що прогресує в часі і просторі. Надвелика ж епідемія, що поширюється у багатьох країнах світу, називається пандемією (від грецького *pan-demos* – «вселюдський»).

Продовження на 8 стор. ▼

Повернутися на 1 стор. ▲

РЕАКЦІЯ РАННІХ ХРИСТІЯН НА ПОШИРЕННЯ ЕПІДЕМІЇ

▼ Продовження. Початок на 7 стор.

Ш. Ленепв'ю, «Поховання мучеників в катакомбах», 1855 р. С-на: Вікіпедія ▲

В 165 р. за правління імператора Марка Аврелія (161–180) серед населення Римської імперії почала поширюватися віспа, на той час недуга смертельна. Спочатку вона виморювала армію на Сході, а звідси поширилася по всій імперії. Епідемія тривала близько 15 років. Смертність була дуже високою, вмирили цілі міста і села, а на їхньому місці поставали руїни. Не оминула вона й військо на Заході. У війні 169 р. багато воїнів з германських племен було знайдено мертвими без тілесних ушкоджень. Вважається, що внаслідок цієї пошесті вимерло від третини до чверті населення Римської імперії. Ймовірно, й сам імператор Марк Аврелій помер від неї у 180 р. у Відні.

Епідемії викрили у язичницькому суспільстві рівень релігійної розгубленості від неспроможності пояснити причину і роль страждань. Саме це дало християнам можливість проявити їхню глибоку віру у важких обставинах і стати прикладом до наслідування.

За декілька десятиліть, у 251 р., Римською імперією почала поширюватися епідемія кіру, що сильно морила людей у містах і селах. Історики пишуть, що лише у Римі смертність дійшла до позначки близько 5000 людей впродовж одного дня. Високою була також смертність у сільських місцевостях. Епідемія панувала на Заході і Сході. Відомо, що вимерло близько третини населення Єгипту. Про цю страшну епідемію писали єпископи Кипріан Карфагенський (†258) та Діонізій Олександрійський (†265).

Згадані епідемії викрили у язичницькому суспільстві рівень релігійної розгубленості від неспроможності пояснити причину і роль страждань та деморалізованість людей. Саме це дало християнам можливість проявити їхню глибоку віру та моральність у важких обставинах і стати прикладом до наслідування.

ЕПІДЕМІЯ ЯК СТИМУЛ ДО ПОШУКІВ СЕНСУ ЖИТТЯ У СТРАЖДАННІ

Язичницьке суспільство, діткнуте стражданнями від моровиці і страхом смерті, не змогло знайти відповіді на питання про причини і доцільність страждань ні у філософських течіях, ні в міфології. Язичницькі служителі культу не могли пояснити, звідки походять нещастя і чому вони посилаються. Більшість з них самі втікали з міст, як і світська влада та багаті сім'ї, щоб уникнути епідемії. Отже, релігія, що переважала, тобто язичництво, не могла відповісти на вимоги, які епідемії ставили перед нею, а саме: чому трапляються нещастя і яку роль вони відіграють?

Ця проблема у язичників існувала віддавна. Давньогрецький історик Тукідид (460–396 до Христа) у своїй «Історії Пелопоннеської війни», описуючи велику епідемію, що морила мешканців Афін у 431 р. до Христа, яка торкнулася також його, пише про безплідність язичницької науки і релігії. Лікарі не знали, як лікувати. Оракули не знали, що віщувати. Люди настільки були пригнічені стражданнями, що більше не зважали ні на лікарів, ні на жреців.

За декілька століть єпископ Кипріан Карфагенський влучно зауважив, що епідемії зламали фантазії грецької міфології. Суспільство поступово шукало нової віри, що здатна відповісти на виклики, з якими воно зіткнулося. Лише християнство у світлі віри в Христа могло дати пояснення, чому важкі часи випадали на долю людей і як їх пережити. Віра в Бога пояснює сенс життя серед страждань. В цьому була перевага християнства. Християнство як нова релігія, стало особливо актуальним у часі тяжких криз і випробувань.

Продовження на 9 стор. ▼

РЕАКЦІЯ РАННІХ ХРИСТІЯН НА ПОШИРЕННЯ ЕПІДЕМІЇ

▼ Продовження. Початок на 7 стор.

Венеція першою запровадила карантин. Картина Джентіле Беліні «Процесія на площі святого Марка», 1496 рік. Подано за: Бі-Бі-Сі ▲

Кипріан Карфагенський немовби вітав епідемію кіру. В 251 р. він писав, що лише нехристияни можуть боятися пошесті. Наголошував, що хоча праведні помирають разом з неправедними, не можна вважати, що вони досягли спільної руїни. Праведні переходять до вічного спочинку, а неправедні – на муки. Подібну думку висловив Діонізій Олександрійський. Він вважав, що час епідемії – це час радості.

Віра в Бога пояснює сенс життя серед страждань. В цьому була перевага християнства. Християнство як нова релігія, стало особливо актуальним у часі тяжких криз і випробувань.

Глибокий підсумок переосмислення ранніми християнами теми страждання здійснив папа Григорій Великий (Двоєслов) (540–604), що будував своє вчення на основі Святого Письма і творів ранніх Отців Церкви. Він жив в період особливо тяжкої історичної епохи, позначеної важкими наслідками переселення народів та занепаду Західної Римської імперії, природними катаклізмами, чумою та іншими обставинами, несприятливими для людей.

Також власний біль св. Григорія, викликаний слабким тілесним здоров'ям, спонукав його до глибшого розважання над таємницею страждання. Папа Григорій мав особливе замилювання до цієї теми. Найповніше про це свідчать автобіографічні фрагменти, в яких він співставляє себе зі страждущим Йовом. Папа відчував відповідальність, щоб своїм досвідом у розумінні страждання ділитися з людьми, особливо тоді,

коли став пастирем Римської Церкви (590). У своєму вченні намагався побачити людину втягнену в труднощі її епохи і допомогти їй зайняти правильну позицію щодо них.

У вченні Григорія Великого тим, хто звершує страждання, є диявол. Хоча він збунтувався проти Бога та був вигнаний з небесного життя, не був однак позбавлений сили своєї природи, яку отримав у створенні. Папа переконаний, що диявол знаходиться під владою Бога, навіть якщо він цього не хоче, тому усіляке страждання призведе ним на людину відбувається з Божого допущення. Своє переконання св. Григорій підтверджує покликанням на Євангеліє (Мт. 8,31), де говориться, що диявол без Божого дозволу не міг увійти навіть у стадо свиней.

За св. Григорієм, страждання, яке диявол зсилає на людину, Бог використовує як середник для удосконалення людського духа. Папа порівнює диявола до ковадла. Як ковадло формує інші знаряддя та не змінює власної форми, так і праведна людина духовно формується через переслідування диявола, а сам злий ніколи не змінюється. Тому папа переконаний, що страждання, яке служить для духовного блага людини, є проявом Божого милосердя та Його отцівської лагідності. Страждання є середником до духовного формування людини лише тоді, коли їй притаманне зріле прагнення Бога. Така людина, якщо її діткнуло страждання, може смиренно прийняти ситуацію, в якій опинилася, і з неї духовно збагатитися.

Смиренне прийняття страждання свідчить про те, що людина взялася за тяжку боротьбу зі злом. Необхідною умовою такої боротьби є постава внутрішнього відречення від душевної прив'язаності до земного світу. Ця постава проявляється не лише у відреченні від гріха, а й навіть від того, що дозволене, але зайве. Така постава вимагає від християн важкого зусилля, яке св. Григорій називає духовним мучеництвом.

Продовження на 10 стор. ▼

РЕАКЦІЯ РАННІХ ХРИСТІЯН НА ПОШИРЕННЯ ЕПІДЕМІЇ

▼ Продовження. Початок на 7 стор.

В Гоміліях на Євангелія папа вчить, що християни можуть зазнати мучеництва також у часі, коли Церква не терпить великих переслідувань. Це мучеництво є внутрішнім і невидимим, мучеництвом тяжкої боротьби з гріхом і тим, що стоїть на перешкоді до Бога. Воно полягає у знищенні, немовби духовним мечем, тілесних і земних прагнень, які розумом єднають людину з цим світом.

Григорій Великий розглядає корисні плоди страждання у смиренних людей. Він вчить, що з цього приводу, що Бог аж ніяк не дозволяє безкарно залишити людські провини, через допущене страждання передусім очищає людину від нечисті гріхів.

Інколи також людина зазнає страждання не з метою очищення від гріха, а для того, щоб остерігалася скоїти його. Страждання не лише очищає людину від гріхів і оберігає від них, а й веде до глибшої духовної злуки з Богом, оскільки збуджує прагнення Бога. Людина, зазнаючи утисків у нещасті цього світу, більше уповає на Бога, збільшує і утверджує чесноти.

За св. Григорієм, чесноти праведників не тільки зростають і утверджуються у стражданні, а й ще більше проявляються. Папа переконаний, що духовний стан людини можна об'єктивно розпізнати лише у стражданні. Він наводить приклад праведного Йова. Пише, що до страждання життя Йова знав лише він сам та Бог. Страждущий же у нещасті показав велич свого духа також іншим людям, тому що всі побачили, що він залишився вірним Богові навіть у утисках.

Григорій Великий настільки підкреслює роль страждання в духовному удосконаленні людини, що вказує на його необхідність в житті християнина. Тому, на його думку, для праведних людей теперішнє життя є місцем неустанного страждання, яке готує їх до життя небесного. Папа стверджує, що праведна людина, яка зазнає страждань, частково вже є учасником небесного життя, вона вже відчуває присмак вічного духовного блаженства.

Отож, у вченні св. Григорія Великого страждання і радість таки можуть зійтись. Цей парадокс знаходить підтвердження в частому наданні імені страждущого Йова прикладки блаженний або щасливий (beatus Iob). Поєднання болю і радості підтверджується ще більше, якщо взяти до уваги, що саме ім'я Йов (Iob) у тлумаченні Григорія Великого означає «страждущий». Якщо поєднати, то виходить «щасливий страждалець».

На прикладі вчення папи Григорія Двоєслова можна побачити, що християнство на основі Святого Письма від найдавніших часів зуміло дати глибоке пояснення теми страждання і витлумачити його доцільність. Таке пояснення ставало актуальним особливо в часи важких суспільних криз і випробувань, як наприклад епідемії. В цьому криється одна із переваг християнства над язичництвом.

ПОШИРЕННЯ ЕПІДЕМІЇ ЯК СТИМУЛ ДО ДІЯЛЬНОЇ ЛЮБОВІ

Християнство, як нова релігія у язичницькому світі, дало не лише пояснення щодо доцільності страждань, а й приписи, як діяти в обставинах моровиці. Церква мобілізувала своїх вірних дати спільну відповідь у дії. Нова християнська мораль породила нову систему дій у кризах.

Єпископ Діонізій Олександрійський стверджує, що в епідемії християни отримали шанс показати діяльну любов і вищість їхньої моральності. Єпископ

хвалить героїчні вчинки багатьох християн, які віддавали своє життя за інших, в тім і язичників. Він пише, що більшість братів-християн показали безсторонню любов і вірність, ніколи не щадячи самі себе, а думаючи одні про одних. Незважаючи на небезпеку, вони заопікувалися хворими, беручи до уваги кожен їхню потребу і служачи їм у Христі, а разом з ними покидали це життя у спокійному блаженстві. Адаже інші їх інфікували своєю недугою, а вони несли на собі хворобу своїх ближніх і радо прийняли їхні болі. Було немало таких, що, доглядаючи і лікуючи хворих, перейняли на себе їхню смерть і померли замість них. Велика кількість пресвітерів, дияконів та мирян засвідчили, що така смерть є плодом великої побожності та міцної віри і вона рівняється мучеництву. Таким прикладом християни здивували язичників і це призвело до зростання числа християн.

Кипріан Карфагенський у подібному дусі наголошує, що епідемія випробовує праведність кожного і досліджує умми людського роду: чи добру опіку дають християни хворим, чи є любов між рідними, чи є співчуття до недужих рабів, чи лікарі не залишають уражених інфекцією? Християни перестали боятися смерті і трактували її як мучеництво задля інших. Братів, яких Бог покликав звільнити цей земний світ, вони не оплакували, адже вважали, що вони торують шлях до неба.

Це очевидне наслідування ранніми християнами Христа, коли людина приймає смерть, щоб дати життя, створило великий контраст щодо тих, хто поза Церквою, тобто нехристиян. Єпископ Діонізій стверджує, що в язичників все було інакше. Вони залишали тих, хто починав хворіти, і тікали від своїх найдорожчих друзів. Вони цуралися будь-якого зв'язку чи близькості з загрозою смерті. Проте, незважаючи на усю їхню обережність, хвороби уникнути було нелегко.

Байдужість язичників щодо своїх ближніх і зосередженість на самих собі відомі ще з давніх часів. Вже згаданий історик Тукідид писав, що під час афінської моровиці люди вмирили, адже не було нікого, хто піклувався би про них. Були стоси померлих тіл, а на вулицях багато півмертвих, що стогнали при фонтанах, прагнучи води. Люди, не знаючи, що з ними далі буде, збайдужіли стосовно всіх правил релігії і законів. Було дуже мало тих, хто піклувався про хворих, як це робив сам Тукідид, який перехворів і отримав імунітет.

Язичникам було важко впоратися з завданням жертвового служіння ближньому, адже вони не мали релігійних підстав для цього. Язичницькі боги не вимагали від людей жертвовної моральності. Для прикладу варто навести постать відомого лікаря Клавдія Галена (129–200). Під час чуми за правління Марка Аврелія він втік з Риму до Малої Азії. Не залишився, щоб служити ближнім.

Християнство ж принесло зовсім інший етично-моральний кодекс суспільних відносин. Позиція християн не могла не бути помітною серед язичників. Такого дива у трактуванні людини язичницький світ ще не бачив. У Посланні до Діогнета, апології з другої половини II століття, написаної до язичника Діогнета, читаємо: «Я бачу, достойний Діогнете, що ти надміру серйозно займаєшся вивченням християнського благочестя та дуже докладно й старанно розпитуєш про християн: в якого Бога вони вірять і як здійснюють релігійні обряди?»

Продовження на 11 стор. ▼

РЕАКЦІЯ РАННІХ ХРИСТІЯН НА ПОШИРЕННЯ ЕПІДЕМІЇ

▼ Продовження. Початок на 7 стор.

Чому всі вони зневажають світ і нехтують смертю, не визнають богами тих, кого елліни вважають за богів, і не мають, як юдеї, забобонного страху перед Богом? І що за палку любов вони мають один до одного?». Отож, життя християн, особливо їхня діяльна любов, були вражаючими для мислячих людей з язичницького середовища і викликали у них подив та зацікавленість.

У IV ст. імператор Юліан Відступник (363–363) намагався заохотити язичників до благодійної діяльності, щоб перехопити ініціативу християнської благочинності. В 362 р. він писав, що язичники повинні зрівнятися чеснотами з християнами, адже велике зростання кількості християн відбулось завдяки їхній моралі, хоч і удаваній, і завдяки їхній доброзичливості до чужинців та турботі про гроби померлих. Він зазначив, що коли язичники легковажно ставилися до убогих, то безбожні галилеяни, тобто християни, помічали це і відразу віддавалися турботі про них. Отже, навіть у нормальні часи погани не турбувалися про потребуючих.

Церква ж, навпаки, завойовувала прихильників і тих, хто навернувся. Епідемія та інші нещастя спонукали Церкву не ховатися, а діяти. Завдяки цьому маргінальна релігія християн стала переважаючою у світі класичної середземноморської культури впро-

довж кількох століть. Дослідники визначають, що в середині III ст. християни становили близько 1,9% населення імперії, тобто коло 1,2 млн. Це неймовірно зростання порівняно з II століттям, проте Церква все ще була у значній меншості в імперії. До початку IV ст. християн було вже близько 6 млн.

Віра в Христа серед утисків і страждань та діяльна любов стали повчаннями і прикладами, що служили зростанню Церкви. Постава ранніх християн у важких обставинах повинна надихнути на роздуми і дії християн XXI століття.

Диякон Олександр Кашук,
професор УКУ та Львівської духовної
семінарії Святого Духа.
Подано за: Комісія у справах
душпастирства охорони здоров'я УГКЦ

XI

ПРОВАЛЛЯ (притча)

Один чоловік, невдоволений собою та іншими, шемрав: «Хто сказав, що кожен мусить нести свій хрест? Невже не існує жодного способу його позбутися? З мене досить моїх щоденних прикрощів і турбот!».

Добрий Бог відповів йому уві сні. Чоловік побачив земне життя людей як безконечну процесію. Кожна людина йшла, несучи на собі великий хрест, крок за кроком, з великими зусиллями просуваючись уперед. Герой нашої розповіді також рухався у цьому безконечному потоці людей і двигав на собі тягар свого хреста. Але скоро він побачив, що його хрест довший, ніж в інших людей. Може тому, майнула в його голові думка, він не може дати собі з ним ради. «Якби трохи вкоротити свій хрест, я так тяжко не мучився б», – вголос промовив він сам до себе.

Чоловік сів на придорожний камінь й добряче вкоротив свій хрест. Коли знову рушив у дорогу, відчув, що йдеться швидше й легше. Так він дійшов до того місця, де була мета його земної мандрівки.

Тут зяяло глибоке провалля, а по той бік його починалася «земля вічної радості». Ще здалеку було видно її дивовижну красу. Але як туди перейти? Ані мосту, ані кладки... Проте люди якось туди діставалися.

Вони, як виявилось, знімали з плечей свої хрести, один кінець перекидали на другий бік провалля і по ньому

входили в цю чудову землю вічної радості. Кожний хрест мав ідеальний розмір: саме такий, щоб з'єднати обидва краї провалля.

Перейшли всі. Залишився тільки один чоловік – той, що вкоротив свого хреста. Тепер він зрозумів, що його вкорочений хрест не дозволить йому перейти безодню смерті. У відчаї він почав плакати: «Ах, якби я знав...». Але було вже запізно...

Бруно Ферреро,
«365 коротких історій для душі».
У Фейсбуці опублікувала Наталія Верблянська.

Steve Creitz

21 лютого 2021 р. минуло 10 років від переставлення художника, іконописця і богослова Юрія Новосільського. Пропонуємо вашій увазі фрагмент книги Олега Криштопи «Останні українці в Польщі».

С-на: Володимир Василюк/
Reporter

ГУРОВО-ІЛAVEЦЬКЕ. ЮРІЙ НОВОСІЛЬСЬКИЙ

Кава допита, коротка історія родини за півтори години закінчена. Прощаємось. Питаємо дорогу до церкви, але пані Христина обіцяє показати

сама. Поки вона збирається, телефоную отцеві Івану Лайкішу. Його нема – на похороні за кільканадцять кілометрів. Похорони часто – відходить покоління тих, хто ще пам'ятає депортацію.

Переходимо порожню площу Ринок, спускаємося вниз і – от вона. Церква. Велична, з червоної цегли, вона простояла тут понад п'ять століть. Колись тут молилися протестанти, сьогодні – українці, греко-католики. Особливість церкви – ікони авторства Юрія Новосільського. Надто нетрадиційні – образи майже темношкірі, подовгуваті, виконані у стилі так званого «оптичного гностицизму».

Юрій Новосільський народився у 1923-му у Кракові. Його тато Стефан був за походженням лемко, мама – полонізована австрійка. У Юрка був старший брат, теж Юрій, який помер під час лихоліть Першої світової війни. За легендою батько в 1919-му покинув службу на залізниці й подався до армії УНР, де провів півтора року.

З раннього дитинства у житті Юрія була важка національно-релігійна дихотомія. Мати хотіла зробити сина поляком і римо-католиком, батько – українцем, греко-католиком. Урешті це переросло у справжню війну за душу дитини, яка мало не закінчилася трагедією: у дев'ятирічному віці Юрко потрапляє до психоневрологічної лікарні. Згодом батьки досягають компромісу й навіть примудряються поєднати григо-

ріанський та юліанський календарі – «свята у них тривали місяць», згадував хтось із друзів родини.

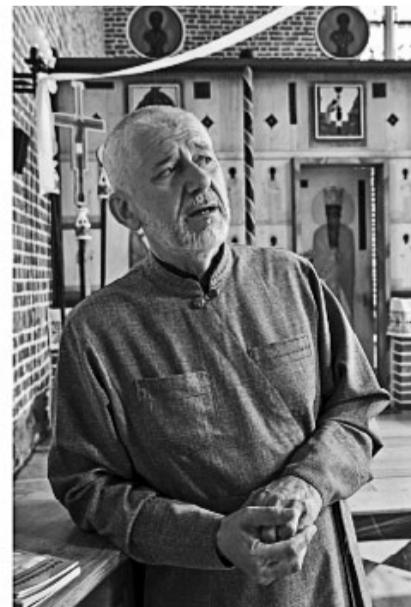
Свій вибір Юрко зробив сам: «Прагненням матері було, щоб я став католиком, батько тягнув мене в інший бік. Однак, коли я вперше увійшов до уніатської церкви, то зрозумів, що моє місце тут. Дитина сприймає літургію ангельським чином. Я був захоплений, зачарований богослужінням».

Потім були війна і метання: від послушництва – до атеїзму і навпаки, від конкретного живопису – до абстракцій, від оголеної натури й еротики – до іконопису, від польської ідентичності – через змішану – до української. І робота, робота, робота. У Гурово-Ілавецькому і Кракові, Любліні та Білому Борі, Варшаві та Лявді.

Помер у 2011-му в Кракові...

Поки ми роздивляємося приголомшливі ікони, як раз повертається отець Лайкіш. Стоїть поруч і дивиться знами: — Для старшого покоління це було трохи, як би так м'яко сказати, дивно, незвично. Не всі це сприймають.

На жаль, часу на мистецтвознавчу розмову в нас обмаль. Дякуємо і прощаємось. На нас чекає дорога.

С-ни: Христина Бурдим.
Текст подано за: discursus.com.ua

Думи мої...

Під час акції протесту у столиці Польщі проти збройної агресії Росії в Криму. Варшава, 02.03.2014 р.

У НОВІЙ «ХОЛОДНІЙ ВІЙНІ» УКРАЇНА ОПИНИЛАСЯ ПО ІНШОМУ БІКУ БАРИКАД

ПО ТОМУ БІКУ «ЗАЛІЗНОЇ ЗАВИСИ»

Росія готова до розриву з Європою. Про це стверджує голова російського МЗС. Про це пишуть прокремлівські автори. «Хочеш миру - готуйся до війни»: Москва обрала риторичку, що повністю копіює інтонації часів «холодної війни». І в цій війні Україні пощастило опинитися з іншого боку барикад.

Власне, Кремль погрожував Заходу розривом і раніше. Але тоді і рівень спікерів був нижчим, і слова підбиралися м'якші. Тепер напівтонів усе менше. Західні санкції оголошені загрозою нацбезпеці. Європейська увага до розправ над російськими незгодними названа істерикою.

На наших очах все виразніше окреслюється контур нової «залізної завіси». Але, на відміну від 20-го століття, Україні цього разу пощастило опинитися з іншого боку лінії розмежування. Якщо у минулому столітті ми були в ситуації східного Берліна, то тепер є всі шанси стати західним.

Ми зовсім не були приречені на подібне. Хто знає, як склалася б наша доля, якби Москва не вирішила відповісти на Майдан вторгненням у Крим і на Донбас? Ми б продовжували сперечатися про мови та минуле, власне майбутнє та історичну пам'ять. Прорадянська інерція була б куди сильнішою, проросійські симпатії - на порядок стійкішими. Ми нарікаємо сьогодні на тих, хто боїться дивитися фактам в очі, але без російського вторгнення таких людей в Україні було б набагато більше.

Росія остаточно перейшла на риторичку «холодної війни». Але до цього моменту Україна вже перекочувала з колишньої метрополії в категорію чужого й ворожого. І ось уже російські громадяни ставлять нашу країну в переліку головних ворогів на другий рядок. Відразу після США. Відразу перед Євросоюзом.

Цій трансформації впору радіти. Чим глибший ментальний дрейф - тим менше ілюзій. Чим ширша емоційна прірва - тим чіткіше окреслюється межа.

І в тій війні, яку Москва вирішила оголосити, Україні вже не буде відведена роль російського плацдарму та обозу.

Чим загрожує невдача, ми можемо простежити на прикладі Білорусі. Сусідній країні не пощастило - вона не встигла пройти той шлях дорослішання та емансипації, який пройшла Україна. І тепер її нескинутий диктатор залишає Білорусь всередині російського контуру. Мобілізуючи її на війну все з тим же Заходом. На боці все тієї ж Росії.

УКРАЇНІ ПОЩАСТИЛО ВИСКОЧИТИ

Війна із Заходом означатиме війну із цінностями. Війну з демократією та гідністю. Зі свободою і приватною ініціативою. Країни, які воюють із Заходом, рідко стають інструментом розвитку власного населення. Найчастіше вони перетворюються на чудовиськ, що живуть не заради своїх громадян, а за їхній коштів.

Вся історія 20-го століття була тому прямим доказом. Радянський Союз: торжество сірих і гнучких, послужливих та однакових. І ось тепер історія йде на друге коло. З тією лише різницею, що географія поля бою встигла змінитися.

Україні пощастило вискочити. Так, кордони зовсім поруч. Так, низка українських територій продовжує жити під чужими прапорами. Але якби історія нашої країни склалася інакше - театр військових дій починався б не на українсько-російському кордоні, а на українсько-польському.

І саме це дає нам шанс. Тому що вибір окопу визначає правила гри. Вибір сторони в цій війні - це вибір цінностей. Нам доведеться вчитися новому, успадковувати принципи й потроху змінювати правила життя. Альтернативи цьому просто не буде. Всі альтернативи будуть по той бік окопів.

І якщо ми втримаємося, то в нашого майбутнього з'явиться шанс перемогти минуле.

Павло Казарін, оглядач «Крим.Реалії».

СТУПИТИ НА ДОРОГУ БРАТЕРСТВА (10)

Знайомимо вас з новою енциклікою Папи Франциска на тему братерства та соціальної дружби.

Олег Шупляк, «Гріх», 2019 р.

У третьому розділі, названому «Мислити й творити відкритий світ», Папа ділиться думками про універсальний вимір любові, звертаючи увагу також і на невідповідне розуміння універсальності любові.

Папа підкреслює, що в основі любові, що простягається за межі кордонів, лежить те, що ми називаємо «соціальною дружбою». Коли вона є непідробленою, то стає передумовою для можливості «справжньої універсальної відкритості».

«Не йдеться про фальшивий універсалізм, який потребує постійно подорожувати, що не переносить і не любить свій народ. Той, хто зневажливо дивиться на свій народ, встановлює у власному суспільстві категорії першого та другого класу, поділяючи людей на тих, які мають більше або менше гідності та прав. І таким чином заперечує, що існує простір для всіх», – уточнює Глава Католицької Церкви, додаючи, що не пропонує, водночас, «авторитарний і абстрактний універсалізм», що представляється як ідеал з метою гомогенізації, панування та розграбовування. Така «фальшива універсалістська мрія» закінчується позбавленням світу його кольорів і краси, й, остаточно, «його людяності» (99–100).

У цьому контексті Святіший Отець знову повертається до притчі про милосердного самарянина. За його словами, ті персонажі, які пройшли повз пораненого, зосередилися «не на внутрішньому покликанні стати ближніми, але на своїх функціях, на соціальному становищі, яке займали». Над ними тяжіла «роль, яку необхідно виконати». Поранений чоловік на дорозі був поміхами в цьому проекті, а також був «ніким», тобто, в їх очах «не належав до групи, що заслуговує на увагу». Водночас, великодушний самарянин протистояв «замкненим класифікаціям», хоча й сам залишався поза всіма цими категоріями, був «чужим». Але саме

завдяки тому, що був вільним від обумовлень, виявився здатним перервати свою подорож, змінити плани та «відкритися на несподіванку пораненого чоловіка, що його потребував» (101).

Тож Папа запитує, яку реакцію ця притча може викликати сьогодні в світі, «де постійно з'являються та розростаються соціальні групи, що хапаються за тотожність, яка відокремлює їх від інших»? Хіба може вона зворушити тих, які «схильні організуватися таким чином, аби завадити будь-якій чужинській присутності, що може потурбувати цю ідентичність»? Такі схеми виключають можливість ставати ближнім, допускаючи близькість лише з тими, що дозволяють утвердити особисту користь. Тоді слово «ближній» підмінюється поняттям «партнер» (102).

Далі Глава Католицької Церкви звертає увагу на те, що «братерство не є лише результатом умов пошани до індивідуальних свобод», ані «своєрідною врегульованою справедливістю». Навіть якщо вони є умовами її можливості, цього недостатньо, щоби братерство з'явилося як необхідний результат. Братерство має що запропонувати свободі та рівності. «Що стається без братерства, яке свідомо розвивають, без політичної волі до братерства, що виливається у виховання в братерстві, діалозі й у відкриванні взаємності та взаємозбагачення як цінностей? Стається, що свобода звучується, стаючи, таким чином, радше умовою самотності, чистої автономності з метою показати себе кимось чи чимось, аби лише володіти та втішатися. Це зовсім не вичерпує багатство свободи, що спрямована, насамперед, на любов» (103).

Також для досягнення рівності не вистачить абстрактного ствердження про те, що «всі люди є однаковими», бо й вона є «результатом свідомого та педагогічного розвивання братерства». Бо ті, які спроможні «бути виключно партнерами», будують замкнені світи. «Який сенс у такій схемі може мати особа, що не належить до кола партнерів і прибуває, мріючи про краще життя для себе та для своєї сім'ї?» (104) – запитує Папа.

«Радикальний індивідуалізм є вірусом, який найважче здолати», який обманює нас, спонукаючи повірити в те, що «нагромаджуючи амбіції та індивідуальні забезпечення, зможемо будувати спільне благо».

За словами Святішого Отця, «індивідуалізм не вчиляє нас вільнішими, рівнішими, більш братами», а тому «чиста сума індивідуальних інтересів» неспроможна породити кращий світ для всього людства. Ані не може вберегти нас від багатьох лих, які «стають дедалі глобальнішими». Однак, «радикальний індивідуалізм є вірусом, який найважче здолати», який обманює нас, спонукаючи повірити в те, що «нагромаджуючи амбіції та індивідуальні забезпечення, зможемо будувати спільне благо» (105).

Продовження на 15 стор. ▼

Повернутися на 1 стор. ▲

СТУПИТИ НА ДОРОГУ БРАТЕРСТВА (10)

▼ Продовження. Початок на 14 стор.

Базовим визнанням, яке слід зробити для того, щоб прямувати до соціальної дружби та загального братерства є усвідомити цінність людини, завжди й за будь-яких обставин. Бо якщо кожен є дуже цінним, то факт народження в місці з меншими ресурсами не виправдовує того факту, що деякі люди живуть «з меншою гідністю». Це «зазвичай ігнорований», але «елементарний принцип суспільного життя». Кожна людина має право «жити гідно та цілісно розвиватися, і жодна

країна не може заперечити це фундаментальне право». Його має кожен, навіть якщо є «малоефективним, народився чи виріс з обмеженнями», це не применшує його «безмежну гідність як людської особи, що ґрунтується не на обставинах, але на цінності її буття». Без дотримання цього «фундаментального принципу» не існує майбутнього ні для братерства, ні для виживання людства (106–107).

Опрацював о. Тимотей Т. Коцур, ЧСВВ

ХТ

ПАМ'ЯТІ ВІРИ ГАЙДАМАХИ (ЛАВРИНЕНКО)

Відійшла по Божу нагороду довголітня провідна членкиня Спілки Української Молоді подруга Віра Гайдамаха (Лавриненко).

У ці скорботні хвилини розділяємо біль і смуток непоправної втрати з її чоловіком – другом Андрієм Гайдамахою, іншими рідними та близькими подруги Віри, з усіма тими, для кого Вона була вчителем, наставником, другом, порадиником, зразком для наслідування.

Саме так про неї згадують сотні сумівців у різних куточках світу. Бо її авторитет не знав кордонів. Бо її досвід був багатим і щедрим. Бо її поради були щирими і доречними. Бо її дружба була надійною. Бо її погляди на життя були вивіреними і твердими, як і її безмежна любов до України та української справи.

Неоціненним є внесок подруги Віри Гайдамахи (Лавриненко) у розвиток Спілки Української Молоді.

Народжена у 1947 році, Вона була вихованкою сумівського осередку м. Звартберх (Бельгія), а згодом продовжила працю в осередках м. Мюнхена, м. Києва.

Впродовж свого життя виконувала чимало провідних функцій в Спілці: Голова Крайової Управи СУМ в Німеччині у 1979–1981 та 1983–1987; Член Центральної Управи СУМ у 1988–1992.; Голова Комісії Допомоги Україні ЦУ СУМ – 1992–1996; Голова Світової Управи СУМ у 1996–2001 роках; І-ий заступник Голови СУ СУМ у 2001–2006; Видавничий референт СУ СУМ у 2006–2011. Також Вона була знана як програмова ІV (Римського) Світового Злету СУМ (1988), одна із постійних організаторів зимових таборів на Франкополі (Бельгія).

Завдяки діяльності та активній позиції Віри Лавриненко (Гайдамахи) організація отримала новий імпульс для розвитку, як у країнах діаспори, так і в Україні. Своїм величезним досвідом організаційної праці та знаннями подруга Віра щедро ділилася із юними сумівцями. Організовані нею вишколи та семінари, курси кооперації та комунікації дали стимул для ство-

рення та розвою нових сумівських осередків в Україні, а також для реалізації низки супутніх виховних ініціатив для дітей та молоді.

Важко переоцінити їх значення та актуальність, адже проводилися вони в часі становлення молодої Української держави, яка шукала свій шлях і свою методику роботи з доростом, маючи доволі обмежений виховно-педагогічний інструментарій, який залишився у спадок від піонерії та комсомолу. Саме тоді була особливо відчутна гостра потреба у методичній підтримці нового молодіжного руху, який зароджувався на базі Спілки Незалежної Української Молоді – Спілки Української Молоді.

Відтак, Віру Лавриненко (Гайдамаху) можна, без перебільшення, вважати Хресною матір'ю відновленої СУМ в Україні, промотором її дальшої діяльності.

За свою працю подруга Віра була відзначена ІV (найвищим) ступенем Суспільника (1988) та Виховника СУМу (1992), медаллю св. Володимира Великого від Світового Конгресу Українців, званням «Почесний член Спілки Української Молоді в Україні».

Важливим також є її внесок у продовження традиції видання журналу «Крилаті» та розвитку його вже як і всеукраїнського видання, що є найбільшим видавничим проектом Спілки Української Молоді у світі.

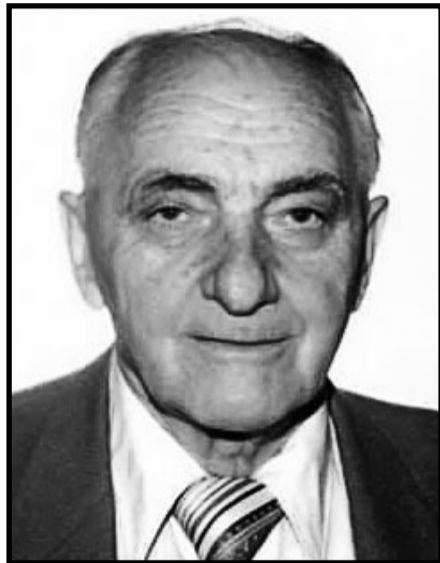
Впродовж багатьох років життя в Україні подруга Віра Лавриненко (Гайдамаха) активно працювала у місцевих організаційних клітинах СУМу, долучалася до виховної праці на Благодійних таборах СУМу для дітей українських бійців.

У одному зі своїх інтерв'ю подруга Віра зізналася, що її життєвим кредо є слова: «Без надії таки сподіватись, жити хочу...». Вона жила зі щирою вірою й надією у добре майбутнє України та дальший розвиток нашої Спілки. Вона любила життя, розуміла його цінність й важливість покликання. «Всі ми хотіли працювати для сильної незалежної Української держави», – казала подруга Віра. І працювала для цього – жертвовно, тихо й наполегливо.

Сьогодні, коли догоріла свіча земного життя нашої Подруги, ми бачимо як в серцях її друзів та вихованців по цілому світі запалюються вогники молитви і пам'яті, щоб провести в останню Дорогу ту, котра була для них справжнім Виховником. Їх багато. І молитва їхня щира. Нехай освітлює вона шлях покійної до Царства Небесного. Вічна їй пам'ять!

3 повідомлення СУМу в Інтернеті

ПАМ'ЯТІ БОГДАНА КАЧОРА

22 лютого у США помер 97-літній Богдан Качор (народився 14.11.1924 р. в с. Лешнів на Львівщині) – президент Світової ліги українських політичних в'язнів, останній бандерівець-в'язень Аушвіцу. Ось пряма мова пана Качора:

«Я став поневолею і пронумерованим предметом вжитку, одним з мільйонів рабів, що мали бути використані до кінця і викинуті, як непотріб. Я й досі маю цей номер. Він витатуєваний на моїй руці, №154754. Я довічно буду носити цей номер, і кожного дня він пригадує мені про Аушвіц.

Я був заарештований тому, що був членом Організації Українських Націоналістів, підпілля, яке

очолювало визвольний рух. Нацисти знищили багатьох ОУНівців, багато хто з нашого числа були доставлені до концтаборів разом з євреями, поляками, росіянами, фактично чоловіками і жінками всіх національностей в окупованій нацизмом Європі. В'язні були рівні, і сьогодні треба згадати про цю рівність.

Ігноруючи істину, є такі, хто хотів би відбілити советський терор та злочини Леніна і Сталіна, такі, хто й досі прагне наліпити нам ярлика коллабораціонізму. Вони хотіли б змусити цілий світ забути, що коли вперше в 1940 році прочинилась брама концтабору Аушвіц, **Совети були на боці Гітлера.**

Я можу показати, де я був під час війни, просто відгорнувши рукава. Мій номер говорить сам за себе. Де були всі ті, хто зараз так прагне приховати злочини сталінізму, хто вимагає шани за перемогу гітлерівських орд, але хто аж до сьогодні сахається від визнання того ганебного факту, що їхня країна співробітничала з нацистами?»

Вічна пам'ять!

Дякую долі за честь бути знайомими та співпрацювати. Співчуття родині та українській громаді.

**Володимир В'ятрович,
з Фейсбуку**

ХТ

ШЕВЧЕНКО
ПОНАД ЧАСОМ

Інтерв'ю про Тараса Шевченка з Євгеном Сверстюком (1927–2014). У його доробку – дві книги про поета. Остання – «Шевченко понад часом» – датується 2011 роком.

►► **Пане Євгене, очевидно, перш ніж взятися за тему Бога в житті Шевченка, ви пройшли різні періоди знайомства з творчістю поета...**

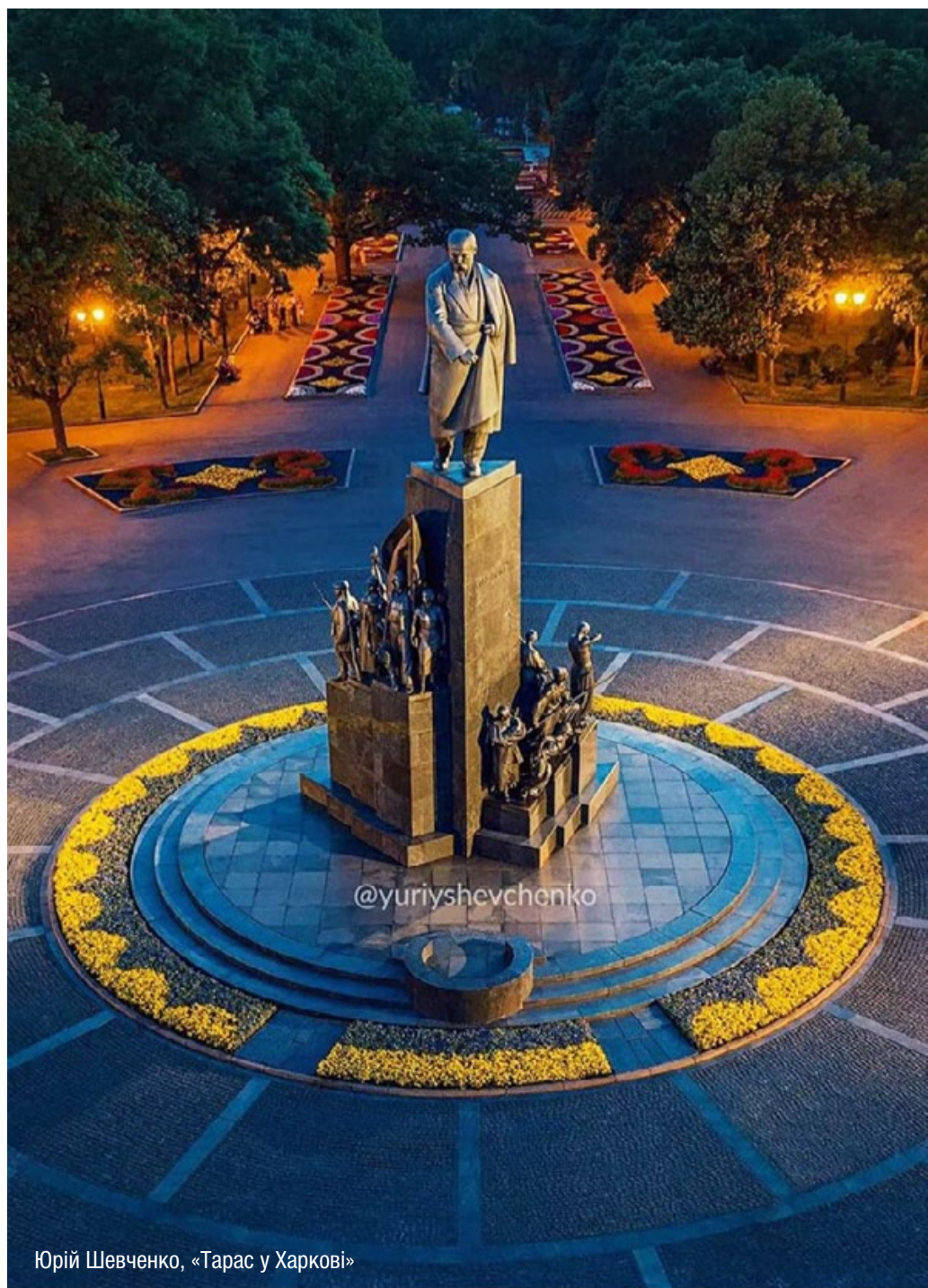
Є. Сверстюк: Уперше познайомився із Шевченком в молодших шкільних класах. Більше – в період німецької окупації. Звичайно, я багато знав напам'ять – дитяча пам'ять чіпка. Пригадую, тоді у мене навіть не виникало питання про поета і релігію. Було само собою зрозуміло, що він – релігійний. До слова, в моєму дитинстві всі книжки ділилися на ті, що за Бога, і ті, що проти Нього. А безбожного книжного сміття з'являлося чимало з приходом советів у Західну Україну в 1939 році.

►► **Те, що не виникало питання, чи Шевченко релігійний, – це були відчуття чистого дитячого серця?**

Є. Сверстюк: Крім того, атеїзму не було в атмосфері часу. Його, як вже згадував, привнесли совети.

Якщо говорити про ближче знайомство з Шевченком, то воно відбувалося повільно. Навчаючись на відділенні логіки та психології Львівського університету (мені вдалося уникнути філологічного факультету, оскільки там домінувала суцільна лож), найперше читав літературу, що виходила. Пригадую, тогочасною єдиною пристойною книжкою про поета вважалася російськомовна праця Марієтти Шагінян.

Продовження на 17 стор. ▼

Юрій Шевченко, «Тарас у Харкові»

ШЕВЧЕНКО ПОНАД ЧАСОМ

▼ Продовження. Початок на 16 стор.

У Москві діяли легші цензурні умови, тому їй вдалося уникнути тих прямих фальсифікацій. Кажу «уникнути» тому, що Марієтта була людиною старої культури – зналася з поетами Срібного віку.

Ми, студенти, також користувалися літературою, яку можна було прочитати в університеті. Щоправда, її знищували – вивозили вантажівками. Але щось таки вдавалося приховати. У всякому разі, я себе остерігав від навали офіційної лжи.

По суті, зайнявся вивченням Кобзаря вже в Полтавському педінституті, коли читав лекції про нього.

►► **То був час, коли говорилося між рядків...**

Є. Сверстюк: Принципово не хотів знайомитися з програмою і не цікавився підручником. І студентів це влаштувало. Вони хотіли «живої» думки і свіжого матеріалу. Якраз зі студентством можна було працювати. Ясна річ, пізніше чи раніше «погориш».

►► **Цікаво, що радянська влада витворила такий Шевченків образ, яким затулялася: атеїста, революціонера, поборника царату та українського буржуазного націоналізму. Одночасно школярам і студентам він викладався так, щоби вони не захотіли йти вглиб його творчості. Чому?**

Є. Сверстюк: У братовбивчу війну, організовану більшовиками, були полки імені Шевченка з синьо-жовтими і червоними прапорами. Очевидно, із синьо-жовтими йшли послідовники поета, які знали його напам'ять, особливо «Заповіт». Із червоними ж – ті, які хотіли, говорячи сучасною мовою, влаштувати Анти-Майдан. Це можна назвати боротьбою за Шевченка.

У більшовиків був свій «катехизис», куди входила відома цитата Леніна. Вона стосувалася того, що в 1914 році заборонили святкувати 100-ліття від дня народження Тараса Шевченка. Ленін писав, що кращої агітації проти царського уряду, як та заборона, годі придумати. Як результат, червоні добре усвідомлювали, що поета не можна забороняти в Україні.

Крім того, небагато поетів могли підтвердити їхню модель – щоби великий геній, великий талант походив з народу. Всі походили з освічених аристократичних або дворянських родин. І вони, звичайно, використовували антикріпосницький, антицарський, антипанський дух Кобзаря. Проте його український дух їм ніяк не підходив. Сам Шевченко з його молитвами (Шевченкова поезія тиха і молитовна) їм не підходив.

Однак червоні робили те, що, зрештою, робили з багатьма. Приміром, міністр освіти і культури Лу-

Розбите білогвардійцями гіпсове погруддя Шевченка на Царській площі. Київ, 1919 р.

начарський говорив: «Якби Байрон дожив до нашого часу, то став би більшовиком». Він читав лекції з історії зарубіжної літератури і згадана фраза застосовувалася як формула. Тобто, письменник чи література в цілому адаптовувалися до ідей соціалізму і мусіли підтверджувати актуальні гасла.

До речі, червоні глибоко не вникали в поетову творчість, а тільки брали актуальні цитати. І були дуже здивовані, коли на відкритому пам'ятнику Кобзареві в Вашингтоні з'явився напис:

...Коли

Ми діждемося Вашингтона

З новим і праведним законом?

А діждемось-таки колись!

А ці рядки є у хрестоматійному вірші «Юродивий».

►► **Попри те, що радянська влада Шевченка зробила «своїм», вона забороняла відзначати 22 травня – день перепоховання поета в Україні. Через що? Через той самий Шевченків український дух? Ставлю це питання вам ще й тому, що ви з Аллою Горською якраз організували відзначення 22 травня.**

Є. Сверстюк: Це було в 1964 році. Клуб творчої молоді організував вечір в Жовтневому палаці в Києві. Треба сказати, що він викликав фурор! Ми показали іншого, живого Шевченка! А СПРАВЖНЄ завжди захоплює! Виявилось, що сам поет не заборонений, а деякі думки про людину, життя, Бога – наче і заборонені...

Шевченко дедалі ставав популярнішим. До речі, це типово в час пробудження, щоби народ звертався до свого генія. Так, поляки під час схожих народних заворушень цитували й ставили на театральних підмостках Адама Міцкевича, угорці – Шандора Петефі.

Накази про відзначення днів народження та смерті Тараса Григоровича спускалися «згори». Ну, закінчився 1961-й рік (150-ліття з дня смерті, – Н.Т.). Ну, відсвяткували ще ювілейний 1964-й рік (150-ліття з дня народження, – Н.Т.). Навіщо ж 22 травня збиратися біля пам'ятника Кобзареві в Києві?... А люди збиралися, декламували поезії. Зрозуміло, не хрестоматійні. «Розриту могилу», наприклад. Радянська влада вбачала в цьому щось антирадянське.

Пригадую, мене викликали в ЦК комсомолу – на розмову про згаданий вечір в Жовтневому палаці. Запитують, чому так важливо відзначати день перепоховання Тараса Григоровича. «Це справжній, вільний Шевченко повернувся в Україну», – кажу. Словом, за Шевченка, як і десятиліттями раніше, тоді розгорнулася боротьба. Вона багатьох пробудила. Це був своєрідний Майдан.

►► **Коли зростаємо в Богові, звіряємо свої одкровення з одкровеннями тих, хто у пошуках Його присутності завжди. Занурюючись в Шевченка, чи віднаходили ви у нього суголосні вам у певні періоди життя думки і міркування?**

Є. Сверстюк: У мене була дуже своєрідна еволюція. Зрештою, вона типова для юнаків цього покоління, які до війни виховувалися в народних традиціях, а по війні ставали свідками їх інтенсивної руйнації. Нагромадження атеїстичної літератури відводило від традиції, адже вона нічим не підживлювалася. Не скажу, що переживав період атеїзму, але індіферентизму – так.

Продовження на 18 стор. ▼

ШЕВЧЕНКО ПОНАД ЧАСОМ

▼ Продовження. Початок на 16 стор.

▲
1927 р. Члени т-ва «Луг» в с. Горбачі Пустомитівського р-ну біля пам'ятника Шевченка в своєму селі. Текст: Орест Круковський

Гадаю, написання сценарію до згаданого вечора в Жовтневому палаці – то був мій перший справжній крок до дослідження Шевченка. Щоправда, тоді не дуже цікавився релігійними мотивами в його творчості. Вони не мали резонансу. Аудиторія була глуха. Тому таке дослідження і наголошення сприймалося б як риторика. Дуже важливо, щоби поет розмовляв з народом тоді, коли народ його чує та розуміє.

Не думаю, що тоді я міг сприяти релігійному пробудженню. Однак коли читав в «Журналі» думки, що матеріаліст без віри в Бога є напівлюдиною, це, безперечно, впливало. Або проникливе:

*Не скаже синові: «Молись,
Молися, сину: за Україну
Його замучили колись».*
(«В казематі» / «Мені однаково»)

Таке може не сприйматися свідомо для аналізу, але воно торкає. А якщо говорити про «І мертвим, і живим, і ненародженим.», де, зокрема, є рядки:

*І все те бачив, і все знаю,
Нема ні пекла, ані раю,
Нема й бога, тільки я!*

то я, мабуть, ставився до них як Михайло Драгоманов – скептично. (Поет у цитованому «Посланні» говорить про тих, які їздили світами і набралися ліберальних ідей).

Згодом почав усвідомлювати ті істини, про які писав Тарас Григорович. Між іншим, він у своїх суперечках з Богом великою мірою нагадує біблійного Йова. Є такий проповідник Веряскін. Сам родом з Алтаю. Навчався в Одеській духовній семінарії.

Писав дипломну «Шевченко і Книга Йова», яку, звісно, йому не зарахували.

► В одному з ваших інтерв'ю, ви згадували про суперечки поета з Богом, зазначаючи, що це – «почерк» старозавітніх пророків. Що зараз, як ви вважаєте, з написаного Шевченком звучить найбільш актуально?

Є. Сверстюк: Взагалі про Шевченка як пророка говорять в стилі патетичної риторики. Але про Шевченкові пророчтва говорив дуже «тверезий» Пантелеймон Куліш. Отже, ще тоді, коли поет не був гнаний за правду, він говорив словом пророка. Кирило-мефодієвці, особливо молодь, глибоко проймалася його духом, його появою навіть. Так, Георгій Андрузький писав: «Скажи мені, батьку, /Що діється з нами – /Як на тебе глянем, /Мов не тії станем». Люди відчували його пророчий вплив. А пророк не є віщуном, а тим, хто говорить істини, яких інші остерігаються, оминають говорити.

▲
Під час перебування у Києві 1859 року поет тричі фотографувався у І. Гудовського. Текст та с-на: taras-shevchenko.in.ua

У Кобзаря пророчі мотиви з молодих років. Взяти хоча б його заспів до поеми «Гайдамаки»:

*Все йде, все минає – і краю немає.
Куди ж воно ділось? відкіля взялось?
І дурень, і мудрий нічого не знає.
Живе... умирає... одно зацвіло,
А друге зав'яло, навіки зав'яло...*

Це трохи нагадує Книгу Еклезіяста про минуцність і марноту.

У Шевченка також була чиста пророча відстороненість від клопотів, турбот і тривог, особливо в небезпечні хвилини життя. Ось одна із його поезій, написаних під час ув'язнення:

*Згадайте, братія моя...
Бодай те лихо не верталось,
Як ви гарнесенько і я
Із-за решотки визирали.
І, певне, думали: «Коли
На раду тиху, на розмову,
Коли ми зійдемося знову...
(«В казематі»)*

Продовження на 19 стор. ▼

▶ Повернутися на 1 стор. ▲

ШЕВЧЕНКО ПОНАД ЧАСОМ

▼ Продовження. Початок на 16 стор.

▲
Понищене польськими вояками погруддя Т. Шевченка.
Винники, 1919 р. Текст: Орест Круковський

Проникливі роздуми тут не є роздумами в'язня, а людини, пройнятої вищим духом. Далі, якщо дочитати «В казематі», йдеться про прощення: «*І його (царя) забудьте, други / І не проклинайте*».

►► **Пане Євгене, ви наголошуєте на тому, що поет був вільною людиною. В Біблії написано: пізнайте правду і правда визволить вас. Очевидно, Шевченкова внутрішня свобода так чи інакше пов'язана з Богом...**

Є. Сверстюк: Узагалі свобода має джерело релігійне. Людина народжується з Господньої ласки. Людина вільна від інших людей – якщо не є рабом або не чувається ним. Вона пройнята духом віри, має страх Божий, але не має страху перед іншими. Страх Божий не зобов'язує її ні до чого, окрім закону і правди. Власне така людина не піддається тискові часу та обставин. Отож Шевченкова козацька безстрашність і зухвальство його натури – результат свободи, отриманої від Господа. «*Нікого не боюся, окрім Бога*», – йдеться в першому листі поета до брата Микити. Не знаю, чи Микита це розумів. У всякому разі бачимо, що тут формулювання свободи дуже глибоке.

►► **Виступаючи перед вірними греко-католицької парафії Св. Володимира в Парижі, Мирослав Маринович цікаво зазначив, мовляв, ми ставимося до Шевченка так, як секуляризований світ до Бога: теоретично він його толерує, а практично – йому він байдужий. Тож, на вашу думку, що потрібно зробити, щоби повернути поета в сучасний український інтелектуальний простір?**

Є. Сверстюк: Зі мною в ув'язненні був приятель Сер-

гій Ковальов. Він мало пам'ятав дитинство. Однак те, що мама, українка за походженням, співала йому пісні на слова Шевченка пам'ятав. У цьому ключ – Шевченко має бути з дитинства. Мабуть, бувають й інші випадки з інтелектуалами, коли вони відкривають Кобзаря пізніше. Приміром, Юрій Шевельов не міг чути про поета від матері. Але для більшості типово, коли важливі речі закладаються в дитинстві. Колись це робила усна традиція. Як уміли обходитися без книжок, мені складно сказати. Однак факт залишається фактом: багато неписьменних жінок знали поему «Катерина» напам'ять. Думаю, з такого стихійного посіву і живе традиція. І зараз відродження мало б початися з оранки та посіву. Бо якщо говоритимемо про видання розумних книжок, то мусимо розуміти, що вони – не для більшості. Для більшості ті носії усної традиції, особливо на Слобожанщині, яка була чи не найбільше спустошена Голодомором, і несуть поетове слово.

►► **Добре було б цікавий фільм про Шевченка зняти. Скажімо, про його молоді роки? Як гадаєте?**

Є. Сверстюк: Так. Або про період, що найменш відомий. У моїй книжці він називається – Роком Високого Сонця. Це 1845 рік, коли Тарас Григорович був в Україні. Отоді він написав свої головні твори: «Кавказ», «І мертвим, і живим, і ненародженим...», «Великий льох», «Наймичка», «Маленькій Мар'яні», «Заповіт»... Отоді його пророчий дух особливо яснів.

Мені здається, що відчуження тісно пов'язане з тим, що світ дедалі більше стає споживацьким. В такому споживацькому світі Шевченку нема що сказати. Але коли повертається хвиля духовності, як зараз, тоді й поет з'являється в новому озвученні.

►► **І насамкінець: будь ласка, продекламуйте свій улюблений Шевченків вірш, звернений до Бога.**

*Мені тринадцятий минало.
Я пас ягнята за селом.
Чи то так сонечко сіяло,
Чи так мені чого було?
Мені так любо, любо стало,
Неначе в Бога...
Уже прокликали до паю,
А я собі у бур'яні
Молюся Богу... І не знаю,
Чого маленькому мені
Тойді так приязно молилось,
Чого так весело було.
(«Мені тринадцятий минало»)*

Кожен з нас себе пам'ятає в тринадцять років – мало в кого в цьому віці трапляється такий вплив релігійних почуттів. «Мені тринадцятий минало» – це надзвичайно цікава містерія присутності Бога!

Розмовляла Надія Тисячна. Подано за інтернетсторінкою Ініціативної групи «Першого грудня». Інтерв'ю вперше опубліковано в березні 2014 року.

ХРИСТІЯНСЬКИЙ ГОЛОС

CHRISTLICHE STIMME
Ukrainische Kirchenzeitung
Schönbergstrasse 9
D-81679 München

Inhaber, Herausgeber und Verleger: Apostolische Exarchie für katholische Ukrainer in Deutschland und Skandinavien

D-81629 Postfach 86 02 69
Погляди авторів не завжди відповідають поглядам редакції. Редакція в потребі скорочує і мовно виправляє надіслані статті.
Газета виходить двічі на місяць.
Chefredakteur: Roman Kryk
Stellvertretender Redakteur: Bohdan Pidlisetsky

Telefon: +49 (0) 89 997 28 38 11
Telefax: +49 (0) 89 997 28 38 4
christl.stimme@ukrainische-kirche.de;
www.ukrainische-kirche.de

Для фінансової підтримки "ХГ" просимо перевести

відповідні кошти на нижчеподаний банківський рахунок (кошти готівкою не приймаються):
Apostolische Exarchie LIGA-Bank München
Konto-Nr.: 40 21 03 257 BLZ 750 903 00
IBAN: DE 64 7509 0300 0402 1032 57
BIC: GENODEF1 M 0 5